

verwezenlijken. Er werden twee extra vergaderingen van de ministerraad aan gewijd (op vrijdag 21 en zaterdag 22 februari) en nog een afsluitende bespreking in de gewone vergadering op dinsdag 25 februari. Waarlijk, Gerbrandy deed zijn best: hij voegde aan zijn voorstellen nog toe dat hij aan de koningin het denkbeeld wilde voorleggen, Dijkhoorn bij de bevrijding tot opperbevelhebber van land- en zeemacht te benoemen, maar er was in het kabinet een algemeen gevoelen dat men de splitsing van het departement van defensie, juist omdat de koningin zich er al mee verenigd had, moest afwijzen (het kabinet, constateerde Gerbrandy, was 'algemeen beducht voor de gevaren van een min of meer persoonlijk regiment', d.w.z. een regiment door de koningin¹), van Boeyen en Dijkhoorn-zelf achtten de combinatie minister/bevelhebber staatsrechtelijk onjuist en Dijkhoorn zei op 21 februari dat hij 'zo diep gekrenkt' was dat hij het liefst meteen ontslag nam (derde dreiging) en op de 25ste dat hij inderdaad zou heengaan als het tot de splitsing van zijn departement kwam (vierde dreiging).

Gerbrandy's opzet was mislukt - en de zaak liep hem uit handen.

Een maand later, in maart, raakte Dijkhoorn in een scherp conflict gewikkeld met de koningin inzake 'de terugkeer'. Achteraf gezien waren alle discussies over dat onderwerp rijkelijk prematuur, maar zo werd dat toen niet beschouwd: dat Duitsland van de ene dag op de andere zou ineensstorten, was een hoop, soms ook een verwachting, die bij velen en bepaald ook bij de koningin leefde. Begin '41 riep Gerbrandy voor de voorbereiding van de terugkeer een speciale ministeriële commissie in het leven, die aanvankelijk nogal vrijblijvend werkte (de eerste vergadering van de toen officieel opgerichte 'Commissie-Terugkeer' vond pas eind augustus '41 plaats), maar toch wel op gezette tijden bijeenkwam. Taak van die commissie (wij zullen haar als 'de eerste Commissie-Terugkeer' aanduiden) was, aldus Albarda, 'de voorbereiding van de terugkeer in technische zin, dus ook de zorg voor de veiligheid van H. M. de Koningin en voor de veiligheid in Nederland.'² Leden van die eerste Commissie-Terugkeer waren Gerbrandy (voorzitter), van Boeyen en Dijkhoorn; van 't Sant was adviseur (en als zodanig bij alle vergaderingen aanwezig - hij kon de koningin dus nauwkeurig inlichten), Kasteel was secretaris.

Was nu inderdaad de taak van die commissie 'de voorbereiding van de terugkeer in technische zin', zoals Albarda het uitdrukte? Dat zal hij wellicht van Gerbrandy gehoord hebben, maar in werkelijkheid was die taak veel

¹ Ministerraad: Notulen, 21 febr. 1941. ² Getuige Albarda, *Enq.*, dl. V c, p. 610.